

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ב

פרשת נשא

א. רש"ר הירש .

פרק ה' פסוק כג':

ומחה אל וגו', אין כאן מחייה על ידי המים, אלא מחייה אל תוך המים; קוי הכתב מתערבים במים במלואם; והתוכן המר של האמיתות, המסומלות על ידי מרכיבי המשקה — מים קדושים ועפר — מקבל על ידי כך את השלמתו; מוסיפים לו את הפורענות, שהיא קבלה על עצמה באלות הכתובות; ופורענות זו תבוא עליה כעונש, על שעברה על האמיתות האלה. במחיית כתב האלות אל המים נעשים "מי המרים" ל"מאררים".

(כד) והשקה וגו'. מליצה נפוצה היא בכתבי הקודש: לשתות מכוס התרעלה או לשתות מכוס חמתו של ה'; ולפיכך גם "שתה" לבדו — בלא כל תוספת — מורה על קבלת פורענות מידי ה': "כי כאשר שתיתם על-הר קדשי ישתו כל-הגוים תמיד" וגו' (עובדיה טז). משום כך קרוב לומר, שגם שתיה זו איננה אלא מעשה מותשי המבטא רעיון מופשט: היא מקבלת את הגזירה, התלויה באשמתה או בחפותה. בתהלים עה, ט מצאנו, שהכוס שביד ה' הוא "מלא מסך"; וגם כאן הכוס שבידה הוא "מוזג" ("מסך" קרוב ל"מוזג"): מוזגים בו את אמיתות ייעודה ואת השכר או את העונש על שקיימה או לא קיימה את הייעוד הזה.

(כג), וכתב וגו'. סדר השקאת סוטה קרוי "תורה" (פסוק ל): ולפיכך הוא נושא את האופי של דיני נפשות (סוטה יז ע"ב) שהם החמורים שבמעשיה של תורה; וכל המעשים הנעשים בסוטה — בין גמר בין תחילה (תוספות שם) — כשרים רק ביום. והדברים אמורים גם בכתיבת האלות בספר; ולפיכך מגילת סוטה שכתבה בלילה פסולה (סוטה שם). לא כוחות אופל עושים כאן במחשך מעשיהם; אלא הכח האלוהי של תורת ה' מתערב כדי לשמור על ענייניו של "האדם" ועל החירות המוסרית של החברה האנושית (השוה ישורון, כרך ד, עמוד 621 ואילך). ולפיכך כל ההלכות האמורות בכתיבת ספר תורה נוהגות גם במגילת סוטה (סוטה שם). בספר — בקלף (שם).

את האלות האלה. הוא כותב: "אסילא שכב איש אתך" וגו' (פסוק יט), "ואח כי שטית" וגו' (פסוק כ), יתן ה' אותך" וגו' (פסוק כא), "ובאו המים וגו' ולנפל ירך" (פסוק כב). אך אין הוא כותב: "והשביע אתה הכהן" וגו' (פסוק יט), ואף לא: "ואמרה האשה אמן אמן" (פסוק כב). — הוא כותב את האלות רק אחרי שהאשה קיבלה אותן על ידי עניית אמן; והוא כותב אותן לשמה — לשם האשה העומדת כאן לדין (סוטה יח ע"א). כתב זה איננו אפוא אלא אותה שבועה ואותה אלה הרובצת על האשה מכבר; אלא שתחילה נתקבלה בעל פה, ועתה גם נקבעה בכתב.

אלות

1. פרשנו מדאי כי מדובר בצנין חמור של דיני נפשות, התוכל להוכיח זאת מדיני הצנין כאן?
2. למה זה נכתב כמו ספר תורה ומה התוצאות והמסקנה מכך?
3. למה יש לכתוב זאת של האשה דוקא?
4. מה בדיוק "צוים" האים?
5. איך השרש "שתה" מראה גם כן על חומרת הצנין?
6. "מצה מוחשי המבטא רציון מופשט" מה כוונתו כק ואיך זה מוצא?
7. מה "מוציא" כאן?

וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל אהרן
ואל בניו לאמר כה תברכו את בני
ישראל אמור להם (ו, כב-כג). והכלל הוא כך,
דהנה הבעל שם טוב היה מוכיח תמיד את
העולם בזה הפסוק (תהלים קכא, ה) 'ה' צלך',
דהיינו כמו שהצל עושה מה שאדם עושה,
כך הבורא ברוך הוא כביכול עושה מה
שאדם עושה. ולכן צריך האדם לעשות
מצות וליתן צדקה ולרחם על העניים, כדי
שיעשה הבורא ברוך הוא גם כן עמו
טובות (ע"י שבת קנא, ב; ב"ד לג, ג). והנה
המדה הזאת נקרא 'כה', כי פירוש המלה
של 'כה' הוא כך, פירוש כמו שהוא
עושה גם כן הבורא ברוך הוא עושה.
וזה ידוע שהבורא ברוך הוא רוצה להטיב
לעמו ישראל, כי יותר ממה שהעגל
רוצה לינוק פרה רוצה להניק (ע"י פסחים
קיב, א). וצריך האדם כשעומד להתפלל
לפני הבורא ברוך הוא כל תפילת י"ח
או שאר דברי תחנונים, צריך להתפלל רק
שיהיה להבורא ברוך הוא תענוג מזה,
כמו שאמרו במשנה (אבות פ"ב משנה ח)
אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה

לעצמך כי לכך נוצרת, פירוש שיהיה
המעשה של אדם רק כדי שיהיה להבורא
תענוג מזה. וזה ידוע כשאדם מתפלל
בשבילו אזי נקרא מקבל, וכשאדם רוצה
לקבל דבר או חזו הגב יד לארץ והתוך יד
למעלה, אבל כשאדם מתפלל רק שיהיה
להבורא ברוך הוא תענוג מזה אזי נקרא
משפיע, שהוא משפיע כביכול בהבורא
ברוך הוא, והמשפיע או חזו גב יד למעלה
ותוך היד למטה.
והנה ברכת כהנים הוא בנשיאות כפים,
דהיינו שאוחזים גב ידיהם כנגד
פניהם כמו מי שירצה להשפיע. וזה
פירוש הפסוק 'כה תברכו את בני
ישראל', דהיינו שיברכו את ישראל כדי
שיהיה לבורא ברוך הוא תענוג מזה
ותהיו אתם משפיעים כביכול בהבורא
ברוך הוא, ואחר כך הבורא ברוך הוא
ישפיע לכם כל טובות וברכות על
ישראל, כמו שאמרנו שזה המדה נקרא
'כה', כמו שישראל עושים כביכול הבורא
ברוך הוא גם כן עושה ומשפיע לעמו
ישראל טובות וברכות חיים ושלום, אמן:

שאלות

1. על מה קטע שלנו כוונה כרסנו את דבריו?
2. איך הוא מספיר את מהות הצל?
3. איך נכנס לכאן הפתק על הצל והסרה?
4. מה הפה של ה' ותוק ה' בא ללמדנו?
5. מתי האדם משיב ומתי הוא מקבל?
6. איך מתקיימת ברכת כהנים ומה זה בא ללמדנו?

* * *

ג. האברבנאל

פרק ו' פסוק כה'

גם אפשר לפרש עוד הברכה הזאת בדרך אחר. והוא, שכבר זכרו המדיינים³⁶, שהמדינה³⁶ שלוש
תחלק בכלל בשלושה חלקים מבני אדם: האחד מעובדי האדמה ובעלי האומניות והמלאכות,
שייקראו עובדים; והחלק השני מהמתבודדים והמעיינים - אם בחכמות ובמשפט ואם בתפילות -
שייקראו עיוניים; וחלק מאנשי המלחמה וגיבורי הארץ, והם הנקראים אנשי חיל. וחכמי רומי
קוראים אותם: לאבוראטור³⁷; אוראטור³⁷; דיפינשור³⁷. והיתה ברכת כהנים על שלושתם,
להיות הקיבוץ המדיני מתחלק אליהם. כי כנגד חלק העובדים אמר: "יברכך ה' וישמרך" -
שישלח ברכה בכל מעשה ידיכם וישמרכם מכל נזק; וכנגד חלק המעיינים אמר: "יאר ה' פניו
אליך ויחנך"; וכנגד אנשי החיל אמר: "ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום". רוצה לומר ולא
מלחמה להיכשל בה.

וישמו את שמי³⁸ - הכהנים הנזכרים ישימו ויזכירו שמי המיוחד לי והוא השם המפורש³⁷, על
בני ישראל בברכם אותם. ואז אני אברכם, כי בכל מקום אשר יזכירו את שמי אבוא אליהם
ואברכם³⁸. ואפשר שאמרו: "ואני אברכם", כולל למברכים ולמבורכים יחד³⁹. ולפי שהיה צריך
המזכיר את השם לדעת אותו, היה הכהן גדול יודע השם הנכבד ומזכיר אותו בברכת כהנים
באותיותיו. והכהן הדיוט, מפני שלא היה יודע אותו, היה מברך במדינה בכינויו⁴⁰. וזה השם היה
מוסר האב לבניו והרב לתלמידיו פעם אחת בשבוע, והיו מבליעים אותו בנעימות אחיהם
הכהנים (קידושין עא, א), כי הוא דבר אלהי ונעלם מאד.

שלוש הברכות
מכונות כנגד
שלושת חלקי
החברה:
עובדים,
מעיינים,
אנשי מלחמה

וישמו את
שמי... ואני
אברכם

נשא

שאלות

1. פרשנו מחלק את האוכלוסיה לפלוגה מצאדות, התוכל להסביר ולהרחיב?
2. מה קנה המידה על פיו קוימה חלוקה זו?
3. האם יכול אדם לצבור מקבוצה אחת לשניה ואיך?
4. מה בדיוק צושים הכהנים?
5. למה קיימת אפשרות לפרש כי גם הם מתברכים.
6. מה בדיוק היה עם הזכרת השם לדצתו?

* * *

ד. מלאכת מחשבת.

פרק ז' פסוק יב':

ויהי המקריב ביום הראשון קרבנו וגו' :

ביהודה, הוא הראש, לא כתב נשיא אלא נחשון בן עמינדב למטה יהודה. וביום השני לאחר הקריב נהגאל בן לוטר נשיא יששכר. ובכלם אח"כ נשיא לבני ראובן נשיא לבני שמעון וכן כלם? הלא דבר הוא. והקרוב אלו שבחר להורות לנו בדבר הרבנות כי שמה ישבו כסאות למשפט להשפיל המחזיק עלמו בה, וכאשר אדם יתרומם ויתגדל במעמדו אז ראוי להראות ענוה ואל ישעם בדברי שקר. וידענו כי אמרו נשיא יששכר הוא מאמר הקטן במעלה מאלו, אמר נשיא לבני יששכר כי זה מורה באלבוע נשיאותו ברמים בנים מקשיבים לקולו כל בני יששכר אמנם נשיא יששכר לא יורה כי על נשיאותו בכלם ויכול להבין גם שהוא אחד מהנשיאים שביששכר. על כן הואיל ויהודה גבר באחי לישב בראש המקריב ביום הראשון למדנו הכתוב דרך ארץ להראות ענותנותו עד שלא קרא לו נשיא. ובשני לו ממעלה כתב נשיא יששכר שהוא מגיד נשיאות יוסר ממנו אולם לא כג' ושאר השבטים כתוב בהם נשיא לבני זבולון נשיא לבני ראובן וכן בכלם. כללו של דבר כל המאוחר בה הכתוב לשבחו ולהגדילו במעלה :

שאלות

1. מה מביא את פרשנו להיתפס בפציה סגנונית ולפארה בצורה רציונית-מחשבתית?
2. למה לא כתוב אצל יהודה - נשיא?
3. מה ולמה השוני אצל יששכר?
4. פסיכומ דבריו כותב פרשנו: "כל המאוחר בא הכתוב לשבח ולהגדילו" למה בצצט?

* * *